

Turizm Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma

A Research to Determine the Environmental Literacy Levels of Tourism Students

Reyhan Arslan Ayazlar^{a*} , Gökay Akbulut^b

^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Muğla, Türkiye. ORCID: 0000-0002-9546-9412

^b Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yiyecek-İçecek İşletmeciliği Bölümü, Muğla, Türkiye. ORCID: 0009-0002-4292-0908

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş/Received: 22.09.2024

Kabul/Accepted: 19.12.2024

Anahtar Kelimeler

Turizm öğrencileri

Çevre okuryazarlığı

Sürdürülebilirlik

Turizm işletmeleri

Türkiye

Keywords

Tourism students

Environment literacy

Sustainability

Tourism business

Türkiye

Makale Türü/Type of Article

Araştırma makalesi/

Research article

Sorumlu Yazar/

Corresponding Author

R. Arslan-Ayazlar

reyhanayazlar@mu.edu.tr

www.gpt-studios.org

Abstract / Öz

Turizm sektörünün geleceği, turistik ürün olarak kullanılan doğal kaynakların korunması ve gelişimine oldukça bağlıdır. Günümüzde yaşanan çevresel sorunlar ve bu sorunlara karşı vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal anlamda vermiş oldukları tepkiler, turizm sektörünü de çevreye daha duyarlı hale getirmiştir. Sektörün çevresel duyarlılığının artırılarak sürdürülebilir ilkelerin benimsenmesinde ve turistik faaliyetlerden ortaya çıkan olumsuz etkilerin azaltılmasında turizm çalışanlarının ve turizm sektörüne çalışanların kazandırıldığı turizm eğitim kurumlarının rolü önemlidir. Bu kapsamda araştırma, turizm alanında lisans eğitimi alan öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemeye amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacına yönelik, nicel araştırma yönteminde kullanılan bir veri toplama tekniği olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında 206 turizm lisans öğrencisinden veri elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre turizm öğrencilerinin genel anlamda orta düzeyde çevre okuryazarlığına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çevre okuryazarlığının çevresel tutum alt boyutunda yüksek düzeyde farkındalığı olan turizm öğrencilerinin; diğer üç alt boyut olan çevresel bilgi, çevresel davranış ve çevresel algıda orta düzeyde farkındalığa sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, turizm işletmelerinin ve çalışanların çevresel farkındalıklarını arttırmaya yönelik politikalar geliştirilebilir. Böylelikle bölgenin turizm açısından, sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında daha az etki bırakarak gelişimi desteklenmiş olmaktadır.

The future of the tourism sector is highly dependent on the conservation and development of natural resources used as tourist attractions. Environmental issues prevalent today and the societal responses from citizens and non-governmental organizations have made the tourism sector more environmentally conscious. Increasing the sector's environmental awareness and adopting sustainable principles, as well as reducing the negative impacts of tourist activities, are crucial. The role of tourism education institutions in imparting knowledge to tourism professionals and workers is vital in achieving these goals. In this context, the research aims to determine the level of environmental literacy among undergraduate students in the tourism field. The survey technique was utilized as the data collection method, and data were obtained from 206 tourism undergraduate students. According to the research findings, it can be said that tourism students generally have a moderate level of environmental literacy. Among the sub-dimensions of environmental literacy, students have a high level of awareness in environmental attitudes, while having a moderate level of awareness in environmental knowledge, environmental behavior, and environmental perception. Based on the findings, policies can be developed to increase environmental awareness among tourism businesses and employees. This would support the development of the region in terms of tourism with less impact, adhering to the principles of sustainable tourism.

Alıntı/To cite: Ayazlar-Arslan, R. & Akbulut, G. (2024). Turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Geographies, Planning & Tourism*, 4(2): 107-121. <https://doi.org/10.5505/gpts.2024.08769>

1. Giriş

Çevre sorunlarının ülkeler açısından birtakım ekonomik ve toplumsal sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bu durum Türkiye'nin de geleceği için bir tehdit oluşturmaktadır. Doğal kaynakların sürdürülebilir olmayan yollarla kullanımı ülke açısından bir tehdit oluşturmakta ve bunun için en iyi çözüm yolunun ülkenin geleceği ile ilgili karar mekanizması olacak

* Bu araştırma 2021/1 başvuru dönemine ait 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (1919B012101475 başvuru numarası ile) kapsamında yürütülen proje sonuçlarından üretilmiştir.

gençlerin tutum ve davranışlarında değişiklikler geliştirilmesi ile olacağı değerlendirilmektedir. Söz konusu tutum ve davranışların yerleştirilmesinde çevre okuryazarlığının gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Teksöz vd., 2010).

Turistik faaliyetlerin çevre üzerinde birtakım olumsuz etkileri bulunmaktadır. Özellikle kitle turizminin uygulandığı bölgelerde taşıma kapasitesinin aşılması, çevresel kaynaklarda tahribata yol açmaktadır (Şen, 2010). Söz konusu tahribatta turistik etkinliklerde kullanılan ulaşım araçlarının çevreye yaydığı gazlardan konaklama ve yiyecek-icecek işletmelerinin verdiği zararlara kadar geniş bir çerçevede olumsuz etkiler yer almaktadır. Öyle ki, eko-turizm gibi sürdürülebilirlik odaklı turistik etkinlikler bile dikkatli bir şekilde uygulanmadığı takdirde olumsuz çevresel etkilere neden olabilmektedir (Doğan, 2012). Gerekli önlemler alınmazsa, turistik faaliyetlerin çevreye zarar vermesi kaçınılmazdır. Bu durum, aynı zamanda turistik ürün olma niteliğinde olan tarihi sit alanlarının, havanın, suyun ve deniz gibi çevresel kaynakların kirlenmesi anlamına gelmektedir (Meydan, 1998).

Turizmin olumsuz çevresel etkilerinin giderilmesinde, turizm çalışanlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. 2019 verilerine göre turizm sektörü, 334 milyon çalışan sayısı ile dünya genelinde gayri safi yurt içi hasılaya %10.4 oranında katkıda bulunmaktadır (World Travel & Tourism Council [WTTTC], 2019). Söz konusu sayı, turistik faaliyetlerde oluşabilecek kirliliğin önüne geçilmesinde turizm çalışanlarının önemini ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (The United Nations World Tourism Organization [UNWTO]) belirlediği sürdürülebilir turizm ilkelerinden biri olan 'çevresel etki' ilkesi işletme çalışanlarının çevresel etki bağlamında bilgilendirilmesini ve bu sayede sorumlu işletme kavramının yaygınlaştırılmasını hedeflemektedir (GelecekTurizmde, 2019). Yine turizm sektöründe çalışan personele çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla eğitimler verilmesi, 3. Turizm Şurası, "Turizmde Ürün Çeşitliliği ve Sürdürülebilirlik Komisyonu" tarafından alınan kararlar arasında yer almaktadır (3. Turizm Şurası, 2017).

Çevre okuryazarlığına yönelik bir eğitim, çevreye yönelik tahribatı en aza indirebilme noktasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Öğrenciler de dahil olmak üzere her yaşta kişiye uygulanabilir bir eğitim yoluyla çevreye yönelik bilgi ve duyarlılık aşılanabilir (Karabulut, 2022). Türkiye'nin en fazla turist ağırlayan üç ilinden biri olan Muğla'da turizm eğitimi alan öğrenciler bölgede, kitle turizmi ve alternatif turizm alanlarında faaliyet gösteren işletmelerde çalışmaktadırlar. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2019 yılında UI Green Metrics (Universitas Indonesia Green Metrics) sıralamasında Türkiye'nin 22. sürdürülebilir kampüs unvanını almıştır. Öğrencilerin çevre okuryazarlığının belirlenmesi MSKÜ sürdürülebilir kampüs politikası ile de uyumludur (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi [MSKÜ], 2021). Dünya genelinde birçok üniversitede öğrencilerin çevre okuryazarlıklarını belirlemeye yönelik çeşitli çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu çalışmalardan en büyüğü olarak 2001-2002 döneminde Michigan Üniversitesi'nde öğrenim gören 19.890 öğrencinin katıldığı araştırma örnek olarak verilebilir. Farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin çevre bilgilerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışma ile üniversitenin çevre eğitimine yaklaşımı ve politikası değerlendirilmiştir (Kaplowitz & Levine, 2005). Kanada'da yürütülen bir projede, çevre konusunun disiplinlerarası bir konu olduğu ve öğrenim gördükleri bölüm fark etmeksizin tüm öğrencilerin çevre okuryazarı olması gerektiği vurgulanmıştır (The Canadian Environmental Literacy Project [CELP], 2005). Thomas & Nicita (2002) ise yükseköğretimde çevre okuryazarlığının belirlenmesine ve bu yolla sürdürülebilir kalkınma eğitiminin etkinliğinin oluşturulmasına dikkat çekmektedir. Bu anlamda 1990 yılında çeşitli üniversitelerin yöneticileri, sürdürülebilir gelecek ile ilgili çalışmaları desteklemek amacı ile düzenlenen "Talloires Declaration" deklarasyonuna imza atmışlardır (Wright, 2002). Sürdürülebilir bir gelecek için, ülkelerin eğitim sisteminde sürdürülebilirlik kavramını anlatması ve bu kavramı benimsetmeye dair yenilikler yapması gerekmektedir (McKeown, 2002). Dolayısıyla, yükseköğretim kurumlarının çevre bilgisine sahip mezunlar yetiştirmesi önem arz etmektedir.

Yukarıdaki uluslararası gelişmelere ek olarak ulusal alanyazında üniversite öğrencilerinin çevre okuryazarlığına ilişkin yapılan çalışmaların ivme kazandığı görülmektedir. Ağırlıklı olarak yüksek lisans tezlerinde çalışılan çevre okuryazarlığı kavramının fen bilimleri başta olmak üzere sırasıyla sosyal, eğitim ve sağlık bilimleri ile bilgisayar teknolojileri alanlarında da çalışıldığı görülmektedir. Çalışmaların çoğunlukla öğrencilerin çevre okuryazarlığına yönelik yapıldığı tespit edilmiştir (Uygun & Karabulut, 2023). Uluslararası alanda çevre okuryazarlığına ilişkin yapılan araştırmalar ele alındığında en fazla çalışmanın ABD'de yapıldığı görülmektedir. ABD'yi İsrail izlemekte ve 3. sırada 20 uluslararası makale ile Türkiye yer almaktadır (Bozdoğan vd., 2023).

Bu araştırmanın amacı, Muğla ili örneği üzerinden turizm alanında ve lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda turizm alanında faaliyet gösteren işletmeler, politika uygulayıcıları ve eğitim veren kurumlar için çevresel duyarlılığı yüksek personel istihdam edilmesi noktasında öneriler geliştirmek hedeflenmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada turizm lisans öğrencilerinin çevre okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesine odaklanılmıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuya yönelik alanyazın incelemesi gerçekleştirilmiş ve ikinci bölümde araştırma yöntemine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ampirik bulguların yer aldığı araştırma dördüncü bölüm olan sonuçta verilen öneriler ile sonlandırılmaktadır.

1.1. Literatür Taraması

Küresel boyuttaki iklim krizinin dünya üzerinde bireysel davranışlardan oldukça etkilendiği ve bu sorunun sadece çevre ile ilgili uzmanlar tarafından çözülemeyeceği değerlendirilmektedir. Bir diğer deyişle, çevre ile ilgili konularda, eğitim yoluyla bireylerde tutum ve davranış değişikliğine ihtiyaç duyulmaktadır (Zheng vd., 2020, s. 314). Bu ihtiyacın giderilmesinde çevre okuryazarlığına ilişkin farkındalığın geliştirilmesinin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Çevre sorunlarının küresel yansımaları, bireylerin çevre konusunda bilgili ve duyarlı olmalarının ötesinde çevre sorunlarının çözümünde birtakım becerilere sahip olarak aktif vatandaşlar olmalarını gerektirmektedir. Bu ihtiyaç da çevre okuryazarlığı kavramını ortaya çıkarmaktadır. Çevre okuryazarlığı sayesinde bireyler yalnızca kendilerini değil diğerlerini de düşündükleri bir sürdürülebilir yaşama sahip olabilmektedirler (Bookchin, 1996).

İlk kez 1968 yılında çevre okuryazarlığı terimini kullanan Charles Roth kavramı, bireyin çevresel bilgi ve farkındalık düzeyi şeklinde tanımlanmaktadır (Roth, 1968 akt. Altınöz, 2010). Çevre okuryazarlığı, bireylerin günlük yaşamlarında insan, toplum ve doğa arasındaki ilişkilerin farkında olarak, bu ilişkilerin nasıl daha sürdürülebilir şekilde yapılabileceğini bilme ve bunları başarılı bir şekilde eyleme dönüştürme kapasitesidir (O'Brien, 2007). Kuzey Amerika Çevre Eğitimi Derneği (North American Association for Environmental Education-NAEEE) bireysel anlamda ve başkalarıyla birlikte çevreyle ilgili bilinçli kararlar veren birini çevre okuryazarı olarak tanımlanmaktadır (Karaca & Karapınar, 2021, s. 304). Çevre okuryazarlığı, çevre ile ilgili tanımların bilinmesi ile çevresel kavramlar ve olaylar arasındaki ilişkiyi kurabilme becerisidir (Kışoğlu vd., 2010). Çevre okuryazarlığı ile bireylerde araştırma ve analiz etme yeteneklerinin geliştirilmesi, çevresel gelişim için gerekli bilgilerin elde edilmesi, çevresel duyarlılığın artırılması ve çevresel kararlar için bireylerin yetiştirilerek genel sorumluluğun alınması amaçlanmaktadır (Archie, 2003). Çevre okuryazarlığının bilgi, tutum ve değerler, davranış ile beceri olmak üzere dört bileşeni bulunmaktadır. Bilgi, çevresel kavramların bilinmesini temsil ederken; tutum ve değerler, çevre hakkında kararlar alınması sürecinde etik değerlerin gözetilmesi anlamına gelmektedir. Beceri bileşeni, bireyin sahip olduğu çevresel bilgiyi sorunların çözümünde kullanması demektir. Son olarak davranış, söz konusu üç bileşenin göstergesi olarak bireyin çevre problemlerinin çözümüne aktif olarak katılımı olarak ifade edilmektedir (Kışoğlu, 2009).

Çevre okuryazarlığı çevresel sistemleri anlayıp yorumlayabilme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Yorumlayabilme yeteneği çevre ile ilgili sağlıklı sistemleri geliştirebilme, buna yönelik harekete geçme ve gerekli önlemleri alabilme becerilerini de içermektedir (Nurwidodo vd., 2020). Çevre okuryazarlığının yedi bileşeninden de söz edilmektedir: (1) Etki bileşeni, çevre duyarlılığını veya çevrenin değerini bilmeyi ifade etmektedir. (2) Ekolojik bilgi bileşeni, temel ekolojik kavramları iletebilme ve uygulama yeteneği ile ilgilidir. (3) Sosyo-politik bilgi, kültürel faaliyetlerin çevreyi nasıl etkilediğine dair bilgi sahibi olmayı içermektedir. (4) Çevresel konular hakkında bilgi, çevre ile ilgili konuların diğer kurumlardan nasıl etkilendiğinin anlaşılmasına yöneliktir. (5) Bilişsel beceriler, çevresel sorunların analizi, sentezi ve değerlendirilmesi ile ilişkilidir. (6) Çevresel olarak sorumlu davranışlar (ÇSD), çevresel sorunların çözümünde aktif katılımı gerektirmektedir. (7) ÇSD'nin ek belirleyicileri ise, kişisel sorumluluk ve kontrol odağı anlamına gelmektedir (McBride vd., 2013, 7 akt. Karaca & Karapınar, 2021).

Alanyazın incelemesinde öğrencilerin çevre okuryazarlığına ilişkin çeşitli araştırmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin, çeşitli üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin (Demirtaş vd., 2018; Teksöz vd., 2010), çeşitli bölümlerde öğretmenlik okuyan öğretmen adaylarının (Altınöz, 2010; Artun vd., 2013; Koç & Karatekin, 2013; Şahin vd., 2016) ve ilköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin (Akçadağ & Çobanoğlu, 2018; Akıllı & Genç, 2015) çevre okuryazarlığını belirlemeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır.

Teksöz vd. (2010) Ankara'da yer alan devlet üniversitelerinin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Yapılan istatistik analizi sonuçlarına göre öğrencilerin çevre bilgisi puanları yetersiz düzeydedir. Buna karşılık, çevre odaklı düşünme biçimine ve olumlu yönde çevresel farkındalığa sahip oldukları tespit edilmiştir. Benzer bir araştırma yine Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Ankara Üniversitesi Beypaazarı Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerinin çevre eğitime, yurtdışı deneyimine, cinsiyete ve okudukları programlara göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Bir araştırmada Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin çevre okuryazarlığı ve ekolojik ayak izi farkındalığı düzeyleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeyleri yüksektir (Yıldız vd., 2023). Özer & Gökçeli (2022) erken çocuklukta çevre eğitimi dersi alan çocuk gelişimi önlisans öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerine ilişkin nitel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya göre önlisans öğrencilerinin, çevre okuryazarlığın bilişsel düzeyinde bilgi eksikliği bulunmaktadır. Buna karşılık duyuşsal yönde çevreye olan farkındalıkları yüksektir. Aynı zamanda önlisans öğrencilerinin çoğu davranışsal düzeyde çevre dostu

davranışlar sergilemektedir.

Konu turizm sektörü açısından ele alındığında, turizm işletmelerinde yöneticilerin ve/veya çalışanların sürdürülebilirlik anlayışına yönelik çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin, Erdoğan (2013) seyahat acentası yöneticilerinin, biliş, çevre duyarlılığı ve sürdürülebilirlik bağlamında olumlu özelliklere sahip olduklarını ancak yapısal anlamda sürdürülebilirlik karakterinden yoksun olduklarını belirlemiştir. Buradan hareketle seyahat acentalarının yapısal bir dönüşüme ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmaktadır. Alagöz vd., (2015) Erzincan'da faaliyet gösteren otel işletmeleri ve seyahat acentaları yöneticilerinin sürdürülebilir turizm anlayışını ortaya koyan bir çalışma yürütmüşlerdir. Bulgulara göre yöneticiler, doğal çevrenin turistler için önemli olduğunu ancak bunun için bölgede iyi bir planlama yapılmadığını düşünmektedirler. Temizkan & Ceyhanlı (2020) turizmde potansiyel işgücünü temsil eden turizm lisans öğrencilerinin ekolojik ayak izi farkındalık düzeylerini ele almışlardır. Gıda, ulaşım ve barınma, enerji, atıklar ve su tüketimi boyutlarından oluşan ekolojik ayak izi farkındalığında öğrencilerin en yüksek farkındalığının gıda boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Genel anlamda ise turizm öğrencilerinin ekolojik ayak izi farkındalığının düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Konunun turizm işletmelerindeki yöneticiler için önemi görülmekte ve bu konuda çalışmaların devamlılığı önem arz etmektedir. Bununla birlikte, turizm sektörüne işgören yetiştiren eğitim kurumlarından mezun olan turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlığının belirlenmesine yönelik çalışmaların kısıtlı olduğunu söylemek mümkündür. Turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlığının belirlenmesi, sektör faaliyetlerinden kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılmasına ve turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarındaki çevreyle ilgili ders içeriklerinin oluşturulmasına ve/veya güncellenmesine katkı sağlayacaktır.

Çevrenin sürdürülebilirliği turizm endüstrisinin hayatta kalmasında önemli bir rol oynamaktadır. Turizm endüstrisindeki insan kaynağı bu konuda eğitim veren turizm programlarından temin edilmektedir. Turizm lisans mezunu bireyler, orta ve üst yönetim olmak üzere turizm işletmelerinin çeşitli kademelerinde istihdam edilmektedirler. Turizm endüstrisinde işletmelerin sürdürülebilirlik anlayışı ile yönetilmesinde turizm öğrencilerinin etkisi ortaya çıkmaktadır. Bir diğer deyişle mezuniyet sonrası yönetim kademelerinde görev alan turizm öğrencilerinin çevreye yönelik bilinç düzeyi, çevreyle ilgili kararların alınıp uygulanmasında takınacakları tutum ve davranışlar ile ilişkilidir (Temizkan & Ceyhanlı, 2020). Kışoğlu (2009, s. 97) okul dışındaki eğitim ortamlarının bireylerin çevre okuryazarlık düzeyleri üzerinde fazla bir etkisinin olmadığını savunmaktadır. Dolayısıyla üniversitelerin turizm fakültelerinde planlı bir şekilde yürütülecek olan çevreye yönelik derslerin turizm öğrencileri üzerinde etkisinin daha önemli olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasının, turizm işletmelerinin faaliyetleri ile turistlerin çevre algıları üzerinde de olumlu katkılar sağlaması beklenmektedir.

2. Yöntem

Araştırmada betimsel bir yaklaşım benimsenmiş olup nicel araştırma tasarımı kullanılmıştır. Bu kapsamda turizm eğitimi alan öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Bu anketler ile öğrencilerin temel düzeyde çevre okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri karşılaştırılmıştır.

Araştırmaya öncülük eden araştırma sorusu, "Turizm alanında öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları hangi düzeydedir?" şeklindedir. Bu araştırma sorusu doğrultusunda, çalışmada lisans öğrencilerinin çevre okuryazarlık ortalamalarına odaklanılmıştır. Aynı zamanda turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeyleri ile demografik özelliklerini belirlemek amacıyla aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H₁: Turizm öğrencilerinin cinsiyetine göre çevre okuryazarlık düzeylerinde farklılık vardır.

H₂: Turizm öğrencilerinin eğitim aldıkları bölümlere göre çevresel okuryazarlık düzeylerinde farklılık vardır.

H₃: Turizm öğrencilerinin okudukları sınıflara göre çevresel okuryazarlık düzeylerinde farklılık vardır.

Araştırmada Kışoğlu'nun (2009) kullanmış olduğu dört alt boyuttan oluşan çevre okuryazarlığı ölçeğinden yararlanılmıştır. Çevre okuryazarlığı ölçeği, çevresel bilgi, çevresel tutum, çevresel davranış ve çevresel algı olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Çevresel bilgi alt boyutu 20 sorudan oluşan bir bilgi formu şeklinde oluşturulmuştur. Bu soru formunda her bir soru 4 seçenek ile öğrencilere sorulmuş ve doğru olduğunu düşündükleri seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Turizm öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarını belirlemek amacıyla 5'li Likert ve 18 ifadeden oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Çevresel davranış alt boyutunu ölçmek amacıyla 3'lü Likert ve 20 ifadeden oluşan bir ölçekten yararlanılmıştır. Çevre okuryazarlığı ölçeğinin son alt boyutu olan çevresel algıyı değerlendirmek üzere 5'li Likert ve 3 ifadeden oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin kullanımından önce Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Etik Kurulu'na başvurulmuş ve etik kurul onayı alınmıştır. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma evrenini turizm alanında eğitim alan lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşımında kısıtların olması nedeniyle evren, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler ile daraltılmıştır. Araştırma örnekleminin oluşturulmasında olasılıklı örneklem yöntemlerinden tabakalı örneklem yöntemi uygulanmıştır. Araştırma örneklemini için Muğla ilinde bulunan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi lisans öğrencileri belirlenmiştir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi'ne Turizm İşletmeciliği (Türkçe), Konaklama İşletmeciliği, Seyahat İşletmeciliği, Yiyecek İçecek İşletmeciliği ve Turizm İşletmeciliği (İngilizce) olmak üzere 19.01.2020 tarihi verilerine göre toplam 1173 öğrenci kayıtlıdır. Örneklem hacminin belirlenmesinde eğer ana kütle sayısı biliniyorsa (Ural & Kılıç, 2006) benzer birçok araştırmada kullanılan aşağıdaki formül uygulanır;

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q}$$

Formülde;

n: Örneklem hacmini (örnekleme giren birey sayısını)

N: Hedef kitledeki birey sayısını

p: İncelenen olayın oluş sıklığını yani gerçekleşme olasılığını

q: İncelenen olayın olmayış sıklığını yani gerçekleşmeme olasılığını

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosundan bulunan teorik değeri

d: Olayın oluş sıklığına göre kabul edilen \pm örnekleme hatasını göstermektedir.

Formülde p ve q değerleri 0,5 olarak alınmıştır. Örneklem anlamlılık düzeyi (t) 0,05 için 1,96, örnekleme hatası (d) ise 0,05 olarak alınmıştır. Buna göre araştırmanın örneklem sayısı formüldeki değerler yerine yazılarak aşağıdaki biçimde hesaplanabilir:

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q} = \frac{1173 \cdot (1,96)^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{(0,05)^2 \cdot (1173 - 1) + (1,96)^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5} = 290$$

Tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak örneklem hacmi 290 olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte bazı öğrencilerin çalışıyor olması tam örneklem sayısına ulaşmayı engellemiş, çalışmada 206 geçerli ankete ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen veri seti SPSS programına aktarılmış, öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır. Öğrencilerin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde ortalamadan yararlanılmıştır. Çevre okuryazarlığı ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemede t testi ile ANOVA testleri uygulanmıştır.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında öncelikle turizm öğrencilerinin demografik dağılımları incelenmiştir. Araştırmaya katılan turizm öğrencilerinin demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların çoğunluğu erkek, yiyecek-içecek işletmeciliği bölümünde ve 1. sınıf öğrencisi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1. Demografik değişkenler

Demografik Özellikler	Frekans (N)	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kadın	95	46,2
	Erkek	111	53,8
Bölüm	Seyahat İşletmeciliği	19	9,2
	Konaklama İşletmeciliği	20	9,7
	Yiyecek İçecek İşletmeciliği	81	39,4
	Turizm işletmeciliği	58	28,2
	Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	28	13,5
Sınıf	1. Sınıf	61	29,6
	2. Sınıf	58	28,2
	3. Sınıf	41	19,9
	4. Sınıf	46	22,3
Toplam	206	100	

Demografik bulguların belirlenmesinden sonra öncelikle çevre okuryazarlığının çevresel bilgi alt boyutuna bakılmıştır. Bu kapsamda öğrencilere her bir soru 4 seçenekten oluşan toplamda 20 soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğru/yanlış biçiminde kodlanmıştır. Tablo 2, turizm öğrencilerinin çevresel bilgi düzeylerine ilişkin sonuçları göstermektedir. Araştırma bulgularına göre, turizm öğrencilerinin zararlı atık, ozon tabakası, canlı organizmalar, gürültü ölçümü, kullanılabilir su ve TEMA vakfı gibi konularda çevresel bilgi düzeyinde daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Buna karşılık, yapı dışı gürültü, nükleer enerji santrali, yenilenebilir enerji kaynakları, çevreye zarar veren gazlar gibi konularda en az bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 2. Çevresel bilgi analiz sonuçları

Çevresel Bilgi İfadeleri	Doğru		Yanlış	
	Frekans	%	Frekans	%
Aşağıdakilerden hangisi zararlı atık sınıfında yer almaz? a)Plastik Paketler b)Cam c)Piller d)Bozulmuş yiyecekler	147	71,4	59	28,6
Atmosferin üst tabakasında yer alan ozon bizi aşağıdakilerden hangisine karşı korur? a)Karbondioksit b) Radon gazı c)Fotokimyasal duman d)Güneşten gelen ultraviyole ışınları	168	81,6	38	18,4
Kloroflorokarbon gazı a)Atmosferde doğal olarak üretilir b)Asit yağmuru oluşumuna neden olur c)Atmosferik ozon tabakasının incelmeye neden olur d)Artık bir çevresel problem değildir	117	56,8	89	43,2
Aşağıdakilerden hangisi yapı dışı gürültülere örnektir? a)Çamaşır makinesi b) Müzik seti c) endüstri araç ve makineleri d)Sihhi tesisatlardan çıkan gürültüler	48	23,3	158	76,7
İnsan vücudunun radyasyona karşı en hassas hücreleri aşağıdakilerden hangisidir? a)Böbrek tüpleri hücreleri b) Kas hücreleri c) Safra kanalları hücreleri d) Lenf bezleri ve dalaktaki kan hücreleri	108	52,4	98	47,6
Kirlenmeye karşı en duyarlı su ortamı aşağıdakilerden hangisidir? a)Göller b) Nehirler c) Akarsular d)Dereler	103	50	103	50
Ormanın belirli bir bölgesinde yaşayan bütün canlı organizmalar aynı.....yaşar/sahiptir/kullanır. a)Niş b)İlabetat c)Yaşam tarzı d) Desin kaynağı	161	78,2	45	21,8
Gürültünün ölçü birimi aşağıdakilerden hangisidir? a)Desibel b)Hertz c)Küri d)Weber	162	78,6	44	21,4
Dünyadaki insan nüfusu ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğru değildir? a)Dünya nüfusunun büyük bir kısmı gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır b) Amerika ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde nüfus artışı oranı diğer ülkelere göre daha azdır c)İnsan nüfusunun artması pek çok bitki ve hayvan türünün yok olmasına neden olmaktadır d) En büyük nüfus artışı oranı Güney Amerika ve Afrika gibi gelişmekte olan ülkelerde olmaktadır	81	39,3	125	60,7
Yer altı sularının kirlenmesinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir? a)Organik tarım faaliyetler b)Atık su arıtım tesisleri c)Tarımsal gübrelerin aşırı kullanımı d)Belediyelerin su depolama tesisleri	84	40,8	122	59,2
Canlı türlerinin yok olma hızı, dinazorların ortadan kalktığı zamandan günümüze kadar süre içinde en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Bu azalmanın temel nedeni..... a)Canlı türlerinin yaşam alanlarının insanlar tarafından yok edilmesidir b)Hayvan ve bitki türlerinin yasadışı yollardan avlanması ve toplanmasıdır c)Dünya atmosferinin insan faaliyetleri yüzünden değişmesidir d)Hayvanların beslenme ve spor amacıyla avlanmasıdır	128	62,1	78	37,9

Tablo 2. Çevresel bilgi analiz sonuçları(devamı)

Çevresel Bilgi İfadeleri	Doğru		Yanlış	
	Frekans	%	Frekans	%
Ülkemizde belediyeler katı atıkları yaygın olarak hangi yolla elden çıkarmaktadır? a)Kapalı alanlarda yakarak b)Geri dönüşümünü sağlayarak c)Deniz araçları ile taşıyıp açık denizlere boşaltarak d)Çöp biriktirme alanlarına taşıyarak	74	35,9	132	64,1
Enerji üretiminde nükleer enerji santrallerinin kullanımının en önemli avantajı aşağıdakilerden hangisidir? a)Nükleer enerji santrallerinin inşasının çok pahalı olmaması b)Artık ürünlerinin depolanmasının oldukça kolay olması c)Çok az düzeyde hava kirliliğine yol açması d)Tamamıyla güvenli olması	36	17,5	170	82,5
Kullanılabilir suyun yok olmasının en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir? a)Suyun bakteriler tarafından kirlenmesi b)KontROLSÜZ drenaj çalışmaları c)Suyun bilinçsiz kullanılması d)Suyun uygun olmayan şekillerde depolanması	147	71,4	59	28,6
Aşağıdakilerden hangisi yenilenebilir bir enerji kaynağıdır? a)Petrol b)Doğalgaz c)Biyogaz d)Hiçbiri	37	18,0	169	82,0
Aşağıdakilerden hangisi toprakta, kayalarda ve sulara doğal olarak meydana gelen ve evlerin içine kadar sızarak çeşitli sağlık problemlerine yol açan renksiz ve kokusuz bir gazdır? a)Etan b)Kripton c)Radon d)Kloroflorokarbon	27	13,1	179	86,9
En önemli nükleer santral kazası 1986 yılında.....nükleer enerji santralinde meydana gelmiştir? a)Belgrad b)Nagazaki c)Çernobil d)Üç Mil Adaları	156	75,7	50	24,3
Uzun vadede katı atık probleminin azaltılmasını sağlayacak en etkili yol aşağıdakilerden hangisidir? a)Atık maddeleri yakmak b)Tüketilen madde miktarını azaltmak c)Maddeleri atmak yerine başka amaçlar için tekrar kullanmak d)Maddelerin yeniden kullanımı için geri dönüşümlerini sağlamak	141	68,4	65	31,6
Doğada parçalanma süresi en uzun olan madde aşağıdakilerden hangisidir? a)Plastik b)Cam c)Çelik d)Alüminyum	28	13,6	178	86,4
Ülkemizde erozyonla mücadele, ağaçlandırma ve doğal varlıkları koruma amacıyla kurulan gönüllü çevre kuruluşu aşağıdakilerden hangisidir? a)DPT b)AÇEV c)TEMA d)ÇEVKO	156	75,7	49	23,8

Bir sonraki aşamada turizm eğitimi alan öğrencilerin çevresel tutumları belirlenmiştir. Çevresel tutum boyutunun iç tutarlılığı Cronbach Alpha testi yoluyla elde edilmiştir. Çevresel tutum boyutu güvenilirliği Cronbach Alpha 0,818 olarak ortaya çıkmıştır. Kalaycı'ya göre (2006, s. 405) söz konusu boyutun güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma bulgularına göre, turizm öğrencilerinin en fazla ormanların yok olması nedeniyle endişelendikleri (A.O.= 4,388) ve ozon tabakası ile ilgili de kaygı duydukları (A.O.= 4,169) belirlenmiştir. Bunun yanı sıra aritmetik ortalaması üçüncü sırada en fazla olan ifade, turizm öğrencilerinin dışarıda böcek, kuş gibi hayvan seslerini duymaktan hoşlandıklarını göstermektedir. Turizm öğrencilerinin çevresel tutum bağlamında en az katıldıkları ifade, batılıların çevresel koruma fikrini geliştirmekte olan ülkeleri önlemek amacıyla uydurdukları olmuştur. Buradan hareketle, turizm öğrencilerinin çevresel sorunların varlığının önemi konusunda bilinçli olduklarını söylemek mümkündür (Tablo 3).

Tablo 3. Çevresel Tutum Ölçeği'ne ilişkin betimsel istatistikler

İfadeler	1		2		3		4		5		A.O.	S.S.
	f	%	f	%	f	f	%	f	%			
Çevreyle ilgili televizyon programları izlemekten hoşlanırım.	17	8,3	21	10,2	62	30,1	77	37,4	29	14,1	3,388	1,106
Dışarıdayken böcek, kuş gibi hayvanların sesini duymak çok hoşuma gider.	11	5,3	11	5,3	17	8,3	70	34,0	97	47,1	4,121	1,113
Çevre problemleri hakkında bilgi sahibi olmak benim için önemlidir.	9	4,4	10	4,9	36	17,5	94	45,6	57	27,7	3,873	1,013
Ormanların hızla yok olması beni endişelendiriyor.	9	4,4	6	2,9	14	6,8	44	21,4	133	64,6	4,388	1,038
Ozon tabakası sorunu ile ilgili olarak herkesin kaygılanması gerektiğini düşünüyorum.	10	4,9	10	4,9	18	8,7	65	31,6	103	50,0	4,169	1,093
Kullandığım ürünlerin fiyatının artması pahasına bile olsa çevre kalitesinin korunması için endüstri ve tarım alanları üzerindeki denetimin daha da artırılmasını isterim.	8	3,9	15	7,3	51	24,8	66	32,0	66	32,0	3,810	1,085
Bütün bitki ve hayvan türlerinin insanların kullanımı için var olduğuna inanıyorum.	58	28,2	36	17,5	50	24,3	32	15,5	30	14,6	2,708	1,401
Fosil yakıt kullanımının önündeki yasal engellerin kaldırılması gerektiğini düşünüyorum.	34	16,5	31	15,0	76	36,9	44	21,4	21	10,2	2,936	1,197
Daha fazla vergi ödenmesi pahasına bile olsa devlet yenilenebilir enerji kaynakları ile ilgili çalışmalara finansal destek vermelidir.	20	9,7	21	10,2	55	26,7	53	25,7	57	27,7	3,514	1,263
Bireyin özgürlüklerinin kısıtlanması pahasına bile olsa çevre koruma ile ilgili yasalar çıkartılmalıdır.	13	6,3	22	10,7	59	28,6	56	27,2	56	27,2	3,582	1,177
Çevresel problemlerin önlenmesine yardımcı olmak istiyorum.	8	3,9	15	7,3	22	10,7	91	44,2	70	34,0	3,975	1,052
Davranışlarımla çevresel problemlerin önlenmesine katkıda bulunacağıma inanıyorum.	6	2,9	9	4,4	37	18,0	87	42,2	67	32,5	3,970	,972
Kendimi çevresel problemlerin önlenmesi noktasında sorumlu hissediyorum.	10	4,9	14	6,8	38	18,4	82	39,8	62	30,1	3,835	1,082
Türkiye'de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde, Dünya Bankasının hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir.	55	26,7	42	20,4	71	34,5	19	9,2	19	9,2	2,538	1,236
Çevre koruma fikri gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını önlemek amacıyla batılılar tarafından uydurulmuştur.	68	33,0	42	20,4	50	24,3	27	13,1	19	9,2	2,451	1,315
İnsanoğlu yaşamını sürdürmek için çevreye uyumlu yaşamak zorundadır.	12	5,8	9	4,4	30	14,6	50	24,3	105	51,0	4,101	1,162
İnsanoğlu ihtiyaçlarını karşılamak için çevrede değişiklikler yapma hakkına sahiptir.	38	18,4	39	18,9	70	34,0	38	18,4	21	10,2	2,830	1,223
Sadece çevre sorunları ile ilgilenen bir kulübe üye olmam.	38	18,4	39	18,9	92	44,7	18	8,7	19	9,2	2,713	1,143

1: Kesinlikle katılmıyorum..... 5: Kesinlikle katılıyorum
f: Frekans, A.O.: Aritmetik ortalama, S.S.: Standart sapma

Çevresel davranış boyutuna ilişkin Cronbach Alpha değeri 0,818 olarak belirlenmiştir. Literatüre göre çevresel davranış boyutunun güvenilir olduğu ifade edilebilir (Kalaycı, 2006, s. 405). Çevresel davranış alt boyutu sonuçlarına göre, turizm öğrencileri en fazla elektrik tasarrufunu dikkate almakta ve kullanmadıkları elektronik aletleri kapalı tutmaktadır (A.O.= 2,655). İkinci sırada, turizm öğrencilerinin su ile ilgili tasarruf konusunda davranış sergilediği görülmektedir. Buna göre, turizm öğrencileri ellerini sabunlarken ve/veya dişlerini fırçalarken musluğu kapalı tuttuklarını ifade etmişlerdir (A.O.= 2, 650). Turizm öğrencileri, üçüncü sırada en fazla geri dönüşüme önem vermekte ve atıkları geri dönüşüm kutularına atma konusunda bir davranış sergilemektedir (A.O.= 2,500). Turizm öğrencilerinin çevresel davranış bağlamında en az uyguladıkları davranış, gazetelere çevre problemleri ile ilgili yazı yazmak olmuştur. Bir diğer deyişle, turizm öğrencileri çevresel konularda farkındalık geliştirmek adına bir davranışta çok az bulunmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Çevresel Davranış Ölçeği'ne ilişkin betimsel istatistikler

İfadeler	1		2		3		A.O.	S.S.
	f	%	f	%	f	%		
Elektrik tasarrufu için kullanmadığım lambaları ve elektrikli aletleri kapalı tutarım.	8	3,9	55	26,7	143	69,4	2,655	,552
Üzeri paketlenmiş ürünleri satın almam.	67	32,5	111	53,9	28	13,6	1,810	,653
Çevreye zararlı davranışlarını gördüğüm insanlarla, bu davranışlarını yapmamaları için konuşurum.	26	12,6	109	52,9	71	34,5	2,218	,652
Daha az tüketici olmak için çaba sarf ederim.	24	11,7	112	54,4	70	34,0	2,223	,639
Çevreye duyarlı davranışlar konusunda arkadaşlarıma olumlu örnek olmaya çalışırım.	19	9,2	78	37,9	109	52,9	2,436	,657
Seçimlerde çevre problemleri ile ilgilenen adayları desteklerim.	25	12,1	88	42,7	93	45,1	2,330	,682
Yerde boş bir alüminyum kutu gördüğümde onu oradan kaldırıp yanımda taşıırım.	32	15,5	101	49,0	73	35,4	2,199	,687
Gazete, cam veya metal kutu gibi atıkları geri dönüşüm kutularına atarım.	9	4,4	72	35,0	125	60,7	2,563	,578
Çevreye olumsuz etkisi olan ürünleri satın almam.	41	19,9	117	56,8	48	23,3	2,034	,658
Arkadaşlarımla ve ailemle çevresel sorunların önlenmesi için neler yapabileceğimizi konuşurum.	52	25,2	114	55,3	40	19,4	1,941	,667
Çevresel sorunlarla ilgili görüşlerimi ifade etmek için yetkililere mektup yazar veya telefon ederim.	116	56,3	64	31,1	26	12,6	1,563	,707
Gazete ve dergilerdeki çevreyle ilgili yazıları okurum.	62	30,1	110	53,4	34	16,5	1,864	,670
Ucuz ürün almak yerine geri dönüşümlü ürünleri satın alırım.	50	24,3	115	55,8	41	19,9	1,956	,664
Gazetelere çevre problemleri ile ilgili yazılar yazarım.	144	69,9	41	19,9	21	10,2	1,402	,668
Duyduğum ve gördüğüm çevresel ihlalleri hemen yetkililere bildiririm.	79	38,3	94	45,6	33	16,0	1,776	,704
Çevreyle ilgili panel, konferans gibi etkinliklere katılırım.	89	43,2	81	39,3	36	17,5	1,742	,737
Çamaşır ve bulaşık makinelerini tam dolmadan çalıştırmam.	20	9,7	63	30,6	123	59,7	2,500	,668
Ellerimi sabunlarken ve dişlerimi fırçalarken musluğu kapalı tutarım.	14	6,8	44	21,4	148	71,8	2,650	,604
Her doğum günümde bir fidan alıp dikerim.	137	66,5	43	20,9	26	12,6	1,461	,709
Meyve ve sebze alırken organik tarım ürünü olanları tercih ederim.	28	13,6	105	51,0	73	35,4	2,218	,666

1: Hiçbir zaman, 2: Ara sıra, 3: Her zaman
f: Frekans, A.O.: Aritmetik ortalama, S.S.: Standart sapma

Üç ifadeden oluşan çevresel algı alt boyutuna ilişkin bulgular ele alındığında, turizm öğrencileri en fazla çevresel sorunlara karşı ilgi duyduklarını ifade etmişlerdir. İkinci sırada, çevreye duyarlı davranışları yapabilme düzeylerinin orta düzeyde olduğunu ifade eden turizm öğrencileri, çevre sorunları ile ilgili bilgi düzeylerinin en düşük olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 5). Çevresel algı boyutuna ilişkin istatistik güvenilir olduğunu göstermektedir (Cronbach Alpha 0,775). Kalaycı'ya göre (2006, s. 405) çevresel algı boyutu güvenilirdir.

Tablo 5. Çevresel Algı Ölçeği'ne ilişkin betimsel istatistikler

İfadeler	1		2		3		4		5		A.O.	S.S.
	f	%	f	%	f	f	%	f	%			
Kendinizi 1'den 5'e kadar olan bir ölçeğe göre değerlendirdiğinizde, çevre ve çevre sorunları ile ilgili bilgi düzeyinize kaç puan verirdiniz?	4	1,9	22	10,7	96	46,6	67	32,5	17	8,3	3,344	,851
Kendinizi 1'den 5'e kadar olan ölçeğe göre değerlendirdiğinizde, çevreye duyarlı davranışları yapabileme düzeyinize kaç puan verirdiniz?	3	1,5	15	7,3	82	39,8	89	43,2	17	8,3	3,495	,806
Kendinizi 1'den 5'e kadar olan bir ölçeğe göre değerlendirdiğinizde, çevre ve çevre sorunlarına karşı olan ilginize kaç puan verirdiniz?	4	1,9	23	11,2	66	32,0	84	40,8	29	14,1	3,538	,934

1: En düşük, 2: Düşük, 3: Orta, 4: Yüksek, 5: En yüksek
f: Frekans, A.O.: Aritmetik ortalama, S.S.: Standart sapma

Turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla *t* testi ve ANOVA testleri uygulanmıştır. Bu testlerin öncesinde verinin normal dağılıp dağılmadığına yönelik istatistiksel analizler yapılmıştır. Bunun için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerine ilişkin sonuçlar Tablo 6'da gösterilmektedir. Tablo 6 incelendiğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin $-+2$ değerleri arasında olduğu görülmektedir. Çevresel tutum boyutuna ilişkin basıklık değerinin ise $-+3$ değerleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Kline'a (2016) göre çarpıklık değerinin $-+3$ 'ten küçük basıklık değerinin ise 10'dan küçük olması durumunda verinin normal dağıldığı ifade edilebilir. Buradan hareketle araştırmaya ait tüm boyutların çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılıma uygun olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Tablo 6. Tanımsal istatistikler

Boyutlar	N	A.O.	S.S.	Çarpıklık	Basıklık
Çevresel bilgi	206	1,274	,247	,798	-,147
Çevresel tutum	206	4,035	,860	-1,561	2,924
Çevresel davranış	206	1,934	,394	,335	-,100
Çevresel algı	206	3,459	,719	-,336	,399

AO: Aritmetik ortalama; SS: Standart sapma

Çevre okuryazarlığının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan *t* testi analiz sonuçları Tablo 7'de gösterilmektedir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre çevresel okuryazarlıkları yalnızca çevresel tutum değişkeninde istatistiksel anlamlılık göstermektedir ($t: 2,54; p>,05$). Aritmetik ortalamalar ele alındığında kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevresel tutumlarının yüksek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla H_1 kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 7. Çevre okuryazarlık alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması (*t* testi)

Boyutlar	Değişken	N	Aritmetik ortalama	Standart sapma	<i>t</i> değeri	<i>p</i> değeri	
Çevresel bilgi	Cinsiyet	Kadın	95	1,272	,222	-,131	,89
	Erkek	111	1,276	,267			
Çevresel tutum	Cinsiyet	Kadın	95	4,198	,726	2,54	,01*
	Erkek	111	3,896	,941			
Çevresel davranış	Cinsiyet	Kadın	95	1,978	,319	1,16	,14
	Erkek	111	1,897	,446			
Çevresel algı	Cinsiyet	Kadın	95	3,494	,639	,649	,51
	Erkek	111	3,429	,782			

* $p>,05$

Çevresel okuryazarlık düzeyinin turizm öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm ve sınıfa göre karşılaştırmaları ANOVA testi ile yapılmıştır. Levene testinde gruplar arası varyans homojenliği sağlandığı için (Büyüköztürk, 2017) ANOVA analizinde Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, turizm öğrencilerinin okudukları bölümde çevresel okuryazarlık alt boyutlarından yalnızca çevresel tutum boyutunda farklılık olduğunu göstermektedir (Tablo 8). Buna

göre yiyecek-içecek işletmeciliği bölümü öğrencilerinin turizm işletmeciliği (Türkçe) bölümü öğrencilerine kıyasla çevresel tutumları daha yüksektir. Buradan hareketle H₂ kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 8. Çevre okuryazarlık alt boyutları ile öğrencilerin okudukları bölümlerin karşılaştırılması Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Boyutlar	Bölümler	N	A.O.	S.S.	F	p	Farklılık
Çevresel bilgi	Seyahat İşletmeciliği	19	1,308	,282	,594	,667	Yok
	Konaklama İşletmeciliği	20	1,271	,320			
	Yiyecek-İçecek İşletmeciliği	81	1,291	,234			
	Turizm İşletmeciliği	58	1,234	,225			
	Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	28	1,290	,253			

Tablo 8. Çevre okuryazarlık alt boyutları ile öğrencilerin okudukları bölümlerin karşılaştırılması Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) (devamı)

Boyutlar	Bölümler	N	A.O.	S.S.	F	p	Farklılık
Çevresel tutum	Seyahat İşletmeciliği	19	4,070	,875	2,830	0,01*	a>b
	Konaklama İşletmeciliği	20	3,833	,811			
	Yiyecek-İçecek İşletmeciliği	81	4,094a	,853			
	Turizm İşletmeciliği	58	4,120b	,701			
	Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	28	3,948	1,062			
Çevresel davranış	Seyahat İşletmeciliği	19	1,952	,366	,304	,875	Yok
	Konaklama İşletmeciliği	20	1,986	,346			
	Yiyecek-İçecek İşletmeciliği	81	1,929	,414			
	Turizm İşletmeciliği	58	1,949	,395			
	Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	28	1,870	,397			
Çevresel algı	Seyahat İşletmeciliği	19	3,578	,760	,334	,855	Yok
	Konaklama İşletmeciliği	20	3,383	,913			
	Yiyecek-İçecek İşletmeciliği	81	3,415	,673			
	Turizm İşletmeciliği	58	3,511	,667			
	Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	28	3,452	,802			

* p>,05

Turizm öğrencilerinin okudukları sınıf ile çevresel okuryazarlık boyutlarının hiçbirinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 9). Dolayısıyla H₃ reddedilmiştir.

Tablo 9. Çevre Okuryazarlık alt boyutları ile öğrencilerin sınıflarının karşılaştırılması Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Boyutlar	Sınıflar	N	A.O.	S.S.	F	p	Farklılık
Çevresel bilgi	1.Sınıf	61	1,243	,230	2,624	0,052	Yok
	2.Sınıf	58	1,248	,232			
	3.Sınıf	41	1,369	,304			
	4.Sınıf	46	1,264	,215			
Çevresel tutum	1.Sınıf	61	4,153	,813	0,588	0,623	Yok
	2.Sınıf	58	3,951	,951			
	3.Sınıf	41	4,012	,860			
	4.Sınıf	46	4,007	,810			
Çevresel davranış	1.Sınıf	61	1,921	,421	0,266	0,850	Yok
	2.Sınıf	58	1,926	,374			
	3.Sınıf	41	1,915	,432			
	4.Sınıf	46	1,980	,353			
Çevresel algı	1.Sınıf	61	3,530	,728	0,372	0,773	Yok
	2.Sınıf	58	3,442	,600			
	3.Sınıf	41	3,463	,872			
	4.Sınıf	46	3,384	,709			

* p>,05

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada turizm alanında lisans eğitimi alan öğrencilerin çevre okuryazarlığı düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin çevresel okuryazarlık düzeylerinin genel anlamda orta düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcıların çevresel bilgi, çevresel davranış ve çevresel algı alt boyutlarında orta düzeyde katılma seviyesinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların çevresel tutum alt boyutundaki katılım düzeylerinin ise yüksek olduğu ifade edilebilir. Teksöz vd. (2010) eğitim fakültesi öğrencilerinin çevre bilgi puanlarının yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Araştırmanın yapıldığı yıl göz önünde bulundurulduğunda, zaman içerisinde üniversite öğrencilerinde çevre bilgisinin arttığını söylemek mümkün olmaktadır. 2023 yılında yapılan benzer bir çalışmada da sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir (Yıldız vd., 2023). Özer & Gökçeli (2022) ise öğrencilerin bilişsel düzeyde çevre okuryazarlığına ilişkin bilgilerinin eksik olmakla birlikte duyuşsal anlamda bir farkındalıklarının olduğunu ifade etmektedir. Yine öğrencilerin çevre okuryazarlık bilgileri doğrultusunda çevre dostu davranışlar sergilediklerini de belirtmektedirler.

Araştırmada turizm öğrencilerinin çevresel okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Cinsiyet açısından kadın öğrencilerin erkeklere kıyasla çevreye karşı tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bir diğer deyişle kadınlar çevresel değişiklikler karşısında daha fazla endişelenmekte ve eyleme geçmede hazır bulunmaktadır. Teksöz vd. (2010) kadın öğretmen adaylarının çevre ile ilgili kullanımlar ve ilgi gibi konularda erkek öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı bir farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Kadınların sağlıklı ve kaliteli bir yaşam göstergesi olarak çevre konularına yönelik daha fazla hassasiyet gösterdiklerini ifade etmektedirler. Yıldız, Ulusoy & Çoban da (2023) sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırma bulguları doğrultusunda kadın öğrencilerin çevre okuryazarlık puanları ile ekolojik ayak izi farkındalıklarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde Temizkan & Ceyhanlı (2020) kadın öğrencilerin ekolojik ayak izi farkındalıklarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Çalışmanın turizm lisans öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş olması bu çalışmada elde edilen bulgular ile oldukça örtüştüğünü göstermektedir. Araştırma bulgularına göre turizm öğrencilerinin eğitim gördükleri bölüm ile çevre okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Çevre okuryazarlığının çevresel tutum boyutunda tespit edilen bu farklılığa göre yiyecek-içecek işletmeciliği öğrencileri turizm işletmeciliği (Türkçe) öğrencilerine göre daha fazla çevresel tutuma sahiptir. Araştırmada çevre okuryazarlığının sınıf durumuna göre incelenmesi sonucu herhangi bir farklılık belirlenmemiştir. Yıldız vd. (2023) bir devlet üniversitesinde farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerine ilişkin yapmış olduğu çalışmada öğrenim gördükleri bölüm ve sınıf durumuna göre anlamlı bir farklılık belirlemedişlerdir.

Kısoğlu (2009, s. 100) üniversitelerin eğitim fakültelerinde çevre derslerinin sayısının ve saatinin artırılmasına yönelik bir öneride bulunmaktadır. Bu öneriye istinaden elde edilen bulgular doğrultusunda üniversitelerin diğer fakültelerinde de çevre ve sürdürülebilirliğe yönelik derslere odaklanması bu çalışmanın önerileri arasında yer almaktadır. Zheng vd. de (2020) çevre eğitiminin çevre okuryazarlığına pozitif ve anlamlı bir etki yapacağı yönünde görüş bildirmektedir.

Genel anlamda turizm öğrencilerinin çevresel tutumlarının olumlu yönde ve yüksek olması çevre yanlısı bir görüşe sahip olduklarını göstermektedir. Çevreye yönelik olumlu görüşlere sahip bireyler, kendilerini doğanın bir parçası olarak gören ve doğanın korunmasında gerekli önlemleri almaya istekli olarak değerlendirilmektedir (Thompson & Barton, 1994).

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu araştırma yalnızca turizm fakültesi lisans öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik geliştirilmiştir. Gelecekteki araştırmalar farklı fakülte öğrencilerini araştırmaya dâhil edebilecekleri gibi turizm endüstrisine işgören yetiştiren turizm ön lisans programlarına da odaklanabilirler. Turizm fakültelerinin müfredatları gözden geçirilerek çevreye ilişkin dersler yoksa eklenmeli, açılmayan mevcut derslerin açılmasına yönelik çalışmalar başlatılmalıdır. Bu çalışmada nicel bir çalışma gerçekleştirilmiş ve turizm öğrencilerinin çevre okuryazarlığına ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Gelecekteki araştırmalar çevre okuryazarlığının çeşitli boyutlarında öğrencilerin tutum ve davranışlarını derinlemesine incelemek adına nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Çevre okuryazarlığı konusunun eğitim kurumlarının yanı sıra turizm endüstrisinde halihazırda çalışanlara da aktarılması noktasında projeler geliştirilmelidir.

Etik Kurul İzni / Ethics Committee Permission:

Çalışmaya ait Etik Kurul izni Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 18.12.2021 tarihinde, 210067 Protokol No ve 42 Karar No ile alınmıştır.

Ethics Committee permission for the study was received from Muğla Sıtkı Koçman University, Social and Human Sciences Research Ethics Committee on 18.12.2021, with Protocol No. 210067 and Decision No. 42.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest:

Yazarlar, kendileri ve/veya diğer üçüncü kişi ve kurumlar ile çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

The authors declare that they have no conflicting interest.

Yazar katkısı/Authors' contribution:

Fikir/Kavram: R.A.A, G.A.; Tasarım ve Dizayn: R.A.A; Denetleme/Danışmanlık: R.A.A.; Kaynaklar: R.A.A., G.A.; Veri Toplama ve/veya İşleme: R.A.A., G.A.; Analiz ve/veya Yorum: R.A.A.; Literatür Taraması: R.A.A.; G.A.; Yazı Yazan: R.A.A; G.A.; Eleştirel İnceleme: R.A.A.

Idea/Concept: R.A.A, G.A.; Design and Design: R.A.A; Auditing/Consultancy: R.A.A.; Sources: R.A.A., G.A.; Data Collection and/or Processing: R.A.A., G.A.; Analysis and/or Interpretation: R.A.A.; Literature Review: R.A.A.; G.A.; Writing: R.A.A; G.A.; Critical Review: R.A.A.

Proje Desteği/Financial Support:

Yazarlar, bu çalışma için 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı'ndan finansal destek almıştır.

The authors received financial support for this study from the 2209-A University Students Research Projects Support Program.

Kaynakça

- Akçadağ, Ç.K. & Çobanoğlu, E.O. (2018). "İnsan ve Çevre" ünitesi için sınıf dışı öğretim uygulamasının çevre okuryazarlığı üzerine etkisi. *İnformel Ortamlarda Araştırma Dergisi (İAD)*, 3(2), 1-23.
- Akıllı, M. & Genç, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı alt boyutlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 81-97.
- Alagöz, G., Güneş, E. & Uslu, A. (2015). Otel işletmeleri ve seyahat acentaları yöneticilerinin sürdürülebilir turizme bakış açısı: Bir alan araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 14, 83-98.
- Altınöz, N. (2010). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeyleri* [Yüksekisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Archie, M.L. (2003). *Advancing education through environmental literacy*. The Harbinger Institute, Association for Supervision and Curriculum Development.
- Artun, H., Uzunöz, A. & Akbaş, Y. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerine etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 1-14.
- Bookchin, M. (1996). *Ekolojik bir topluma doğru*. Ayrıntı Yayınları.
- Bozdoğan, K., Şahinpinar, D. & Karatekin, E. (2023). Çevre okuryazarlığı alanında yayınlanan eğitim araştırmaları makalelerinin bibliyometrik analizi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 18(1), 27-44.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, Araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi.
- CELP (2005). The Canadian environmental literacy project (CELP), Annual Report.
- Demirtaş, N., Akbulut, M.C. & Özşen, Z.S. (2018). Üniversite öğrencilerinin çevre okuryazarlığı üzerine bir araştırma: Beypazarı Meslek Yüksekokulu örneği. *Journal of Anatolian Environmental & Animal Sciences*, 3(1), 27-33.
- Doğan, T. (2012). *Turizm ve çevre ilişkisi bağlamında ekoturizmin çevre üzerine etkileri* [Uzmanlık tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı]. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Erdoğan, N. (2013). Seyahat acenteleri örneğiyle turizmde sürdürülebilirlik: Ekoetiket, sertifikasyon ve akreditasyon programı, *Verimlilik Dergisi*, 3, 65-92.
- GelecekTurizmde (2019). Sürdürülebilir turizm nedir?, <https://www.gelecekturizmde.com/surdurulebilir-turizm-nedir/> Erişim Tarihi: 16.07.2021)
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayın.
- Kaplowitz, M.D. & Levine, R. (2005). How environmental knowledge measures up at a Big Ten university. *Environmental Education Research*, 11(2), 143-160.
- Karabulut, Ş. (2022). *Sosyal bilgiler derslerinde çevre ile ilgili konuların öğretime ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Karaca, Ş. & Karapınar, E.S. (2021). Bireysel çevre okuryazarlığı ve yeşil ürün tutumunun yeşil satın alma niyeti üzerindeki etkisinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. *Erciyes Akademi*, 35(1), 299-322.
- Kışoğlu, M. (2009). *Öğrenci merkezli öğretimin öğretmen adaylarının çevre okuryazarlığı düzeyine etkisinin araştırılması* [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Kışoğlu, M., Gürbüz, H., Sülün, A., Alaş, A. & Erkol, M. (2010). Environmental literacy and evaluation of studies conducted on environmental literacy in Turkey. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 772-779.
- Klein, R.B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford Press.
- Koç, H. & Karatekin, K. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 139-174.
- McKeown, R. (2002). Progress has been made in education for sustainable development. *Applied Environmental Education and Communication*, 1, 21-23.
- Meydan, S. (1998). Sürdürülebilir turizm gelişimi ve Güney Antalya turizm gelişim projesi alanına yönelik bir anket uygulaması sonucu. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 82-95.
- MSKÜ (2021). Sürdürülebilir yeşil kampüs koordinatörlüğü. <http://yesilkampus.mu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 16.07.2021)
- Nurwidodo, N., Amin, M., Ibrohim, I. & Sueb, S. (2020). The role of eco-school program (adiviyata) towards environmental literacy of high school students. *European Journal of Educational Research*, 9(3), 1089-1103.
- O'Brien, S.R.M. (2007). *Indications of environmental literacy: using a new survey instrument to measure awareness, knowledge, and attitudes of university aged students* [Master's thesis, Iowa State Üniversitesi]. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=8ab81b91412c3baa23e1699efa9b3d712b16b875>
- Özer, M. & Gökçeli, F.K. (2022). Meslek Yüksek Okulu çocuk gelişimi öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları üzerine bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, 64, 379-411.
- Şahin, S.H., Ünlü, E. & Ünlü, S. (2016). Öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Education Science*, 11(2), 82-95.
- Şen, S.D. (2010). *Turizmin çevresel etkileri ve bir çözüm olarak ekoturizm* [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Teksöz, G., Şahin, E. & Ertepinar, H. (2010). Çevre okuryazarlığı, öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 307-320.
- Temizkan, R. & Ceyhanlı, K. (2020). Turizm lisans öğrencilerinin ekolojik ayak izi farkındalıkları. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(2), 203-223.
- Thomas, I. & Nicita, J. (2002). Sustainability education and Australian universities. *Environmental Education Research*, 8(4), 475-492.
- Thompson, S.C.G. & Barton, M. (1994). Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment. *Journal of Environmental Psychology*, 14, 149-157.
- Ural, A. & Kılıç, G. (2006). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Detay Yayıncılık.
- Uygun, K. & Karabulut, Ş. (2023). Çevre okuryazarlığı ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 1-18.
- Wright, T.S.A. (2002). Definitions and framework for environmental sustainability in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 3(3), 203-220.
- WTTTC (2019). Economic impact reports, <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact> (Erişim Tarihi: 26.07.2021)

- Yıldız, T.K., Ulusoy, H. & Sarıçoban, S. (2023). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin ekolojik ayak izi farkındalıkları ve çevre okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi. *Journal of Health Sciences Institute*, 8(3), 476-483.
- Zheng, Q., Zheng, Y., Zheng, Q. & Su, X. (2020). Effects of environmental education and environmental facilities on visitors' environmental literacy-A case of rural tourism. *Revista De Cercetare Si Interventie Sociala*, 69, 313-323.
3. Turizm Şurası (2017). Turizmde ürün çeşitliliği ve sürdürülebilirlik komisyonu.(B.Tezcan, E. Durmaz %M.Bostancı (Raportörler) Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57385,turizmdeuruncesitliligisurdurulebilirlikkomisyonraporup-.pdf?0>